Pilotin kuvaus: Linjastohävikin lahjoittamiskokeilu, Manna-apu, Palmia ja Espoon kaupungin ruokapalvelut

Taustatiedot:

- **Toteuttajat:**
    - **Manna-apu ry**
    - **Palmia (Pohjois-Tapiolan koulu, Kilopuiston koulu ja Kilon koulu)**
    - **Espoon kaupungin ruokapalvelut**

- **Aikataulu:** 2.9. – 30.11.2025, suunnittelu alkoi 16.5.2025
- **Sijainti:** Espoo

Tausta:

Luonnonvarakeskuksen (Luke) tuoreen raportin[1] mukaan ruokahävikkiä syntyy pääkaupunkiseudun ravitsemispalveluissa vuosittain noin 18,5 miljoonaa kiloa. Puolen kilon ravintolaruoka-annoksina määrä vastaa noin 37 miljoonaa hukkaan heitettyä annosta. Yhtä pääkaupunkiseudun asukasta kohden tämä tarkoittaa noin 30 annosta vuodessa. Suurin osa ruokahävikistä, noin 9,6 miljoonaa kiloa vuodessa, on tarjoiluhävikkiä. Tarjoiluhävikki on linjastoon jäänyttä tai linjastoa varten valmistettua ruokaa.

Ravitsemispalveluiden ylijäämää hyödynnetään valtakunnallisesti hyvin pienimuotoisesti ja paikallisesti. Alueellisesti toimivaa ekosysteemiä ja kattavaa esimerkkiä ei Suomessa vielä ole. Kauppojen, tukkujen ja teollisuuden toimenpiteet ruokahävikin vähentämiseksi sekä tämänhetkinen globaali ruoka- ja energiakriisi ovat vähentäneet ruoka-avun kentälle saatavissa olevaa hävikkiruokaa merkittävästi. Ruoka-aputoimijat etsivät uusia hävikkiruuan lähteitä ja ravintolapalveluissa on valtava potentiaali.[2]

Food waste ecosystem -hankkeen[3] tavoitteena on luoda pääkaupunkiseudulle yhteinen kiertotaloutta tukeva ruoan ekosysteemi. Ideana on tunnistaa kohtia, joissa voidaan tehostaa nykyistä prosessia, ehkäistä ja vähentää ruokahävikkiä, **hyödyntää hävikkiruokaa entistä tehokkaammin** sekä luoda uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

---

[1] Pääkaupunkiseudun ruokapaikoissa syntyy vuosittain ruokahävikkiä 37 miljoonan annoksen edestä | Luonnonvarakeskus

[2] Tiedote_tilannekatsaus_nro5_Ruoka-apufi.pdf

[3] Food waste ecosystem - HEVi – Helsinki+Espoo+Vantaa Innovations

Palmian[4]ja Manna-avun[5] edustajat tapasivat Food waste ecosystem -hankkeen työpajassa 24.4.2025 ja keskustelivat Palmian tarjoiluhävikin lahjoittamisen laajentamisesta Espooseen. Palmia oli lahjoittanut tarjoiluhävikkiä osana hankkeen pilotteja viime vuonna Helsingissä ja Vantaalla, missä lahjoittaminen oli tänä vuonna jo jalkautunut osaksi normaalia toimintaa. Manna-avulla puolestaan oli kokemusta tarjoiluhävikin vastaanottamisesta Espoo Cateringiltä ja Sodexolta erillisellä rahoituksella (STM) viime vuonna toteutetuista piloteista, jotka jatkuvat niin ikään osana normaalia toimintaa tänä vuonna. Kouluruoka oli ollut suosittua ruoka-avun asiakkaiden keskuudessa ja sitä toivottiin lisää.

Elintarviketurvallisuus:

Uusi jäteasetus[6] velvoittaa elintarvikealan toimijan luovuttamaan käyttämättä jääneet syömäkelpoiset elintarvikkeet uudelleenjakeluun ensisijaisesti ihmisravinnoksi, jos se voidaan tehdä elintarviketurvallisuutta vaarantamatta ja kohtuullisin kustannuksin.

Tammikuussa 2024 julkaistu päivitetty Ruokaviraston ohje ruoka-apuun luovutettavista elintarvikkeista[7] antaa selkänojaa tarjoiluhävikin lahjoittamiseen. Siinä on määritelty selkeästi reunaehdot lahjoittamiselle, mikä auttaa sekä ruoan lahjoittavaa ruokapalvelutoimijaa että vastaanottavaa ruoka-aputoimijaa toimimaan turvallisesti.

Food waste ecosystem -hankkeen tuoreeseen julkaisuun[8] on koottu perustiedot ruoka-avusta, asiaa elintarviketurvallisuuden huomioimisesta tarjoiluhävikin lahjoittamisessa ja vastaanottamisessa, yhteenveto hankkeen aikana tehdyistä tarjoiluhävikin lahjoittamispiloteista sekä niiden pohjalta luoduista toimintamalleista pääkaupunkiseudulla sekä ohjeet, miten lahjoittamisessa pääsee alkuun.

Ote Manna-avun omavalvontasuunnitelmasta:
”Manna-Avulle lahjoitetaan espoolaisista oppilaitoksista ylijäänyttä ruokaa edelleen lahjoitettavaksi tai hyödynnettäväksi. Pääasiassa kouluruoka pakataan Manna-Avussa annosrasioihin ja jaetaan ruoka-avun asiakkaille. Kouluruokaa on myös mahdollista tarjoilla ruoka-avun asiakkaille yhteisöruokailuina. Kouluista lahjoitetaan sekä linjastoilla tarjolla ollutta että ei-tarjolla-ollutta hävikkiruokaa. Manna-Avussa huomioidaan, että jos saapuneesta lahjoitusruuasta ei ole tietoa, onko ollut kertaalleen

[4] https://monessamukana.palmia.fi/blog/hyv%C3%A4-ruoka-ei-kuulu-roskiin-n%C3%A4in-palmialla-hy%C3%B6dynn%C3%A4mme-h%C3%A4vikki%C3%A4
[5] https://www.manna-apu.fi/ruoka-apu
[6] Jätelaki - Ympäristöministeriö
[7] Ruoka-apuohje - Ruokavirasto
[8] https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/julkaisut/aineistot/aineistoja-09-25.pdf

tarjolla, niin ruokaa tulee aina käsitellä siten, että se on ollut tarjolla. Jos sitä laitetaan tarjolle, sen voi tehdä vain kerran.

Koulujen lahjoittama lounashävikki haetaan jäähdytettynä valmistusta seuraavana päivänä (ti-pe). Hävikki kuljetetaan Manna-Avulle kylmäkuljetusautoilla. Ruoan lämpötila mitataan keittiöllä sen saapuessa ja merkitään lomakkeelle 1.

Ruoka pakataan keittiössä muovisiin annosrasioihin viipymättä sen saavuttua keittiölle. Jaettaessa ruokaa annosrasioihin huolehditaan siitä, että se suoritetaan mahdollisimman nopeasti ja kylmäkuljetuslaukuista otetaan esille kerrallaan vain jaettava astia huoneenlämpöön jaon ajaksi. Lisäksi annospakkaukset siirretään välittömästi kylmäkuljetuslaatikoihin odottamaan jakoa asiakkaille. Kylmäkuljetuslaatikoissa on kylmägeelipakkaukset, joilla lämpötilasta huolehditaan. Ruuan lämpötila mitataan vielä kerran jaon lopuksi jakopisteessä (Lomake 6, Perustoiminnan omavalvontasuunnitelman liitteenä).

Jakopisteessä on esillä asiakkaille koulujen antama informaatio sisällöstä ja allergeeneistä. Tämä tieto välittyy Manna-Avulle koulujen tulostettavien ruokalistojen kautta. Linjastohävikkiä Manna-Avulle lahjoittavat oppilaitokset ja niiden yhteystiedot löytyvät omavalvontasuunnitelman liitteeltä 2.”

Lisäksi Manna-Avun omavalvontasuunnitelmissa on kirjattu toimenpiteet ruoka-avussa yleiseen elintarviketurvallisuuteen liittyen. Suunnitelmat sisältävät mm. lämpötilojen seurannat koko toimitusketjun ajalta sekä tarjoilussa ja säilytyksessä. Lisäksi se sisältää puhtaanapitoon ja jätehuoltoon liittyvät suunnitelmat sekä henkilökunnan hygieniaosaamiseen ja terveydentilan selvityksiin liittyvän ohjeistuksen sekä toimintatavan takaisinveto- ja ruokamyrkytysepäilytilanteissa.

Kestävän kehityksen näkökulma:

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ohjaavat laajasti Espoon kaupungin toimintaa. Ilmastovahti[9]-palvelun avulla voi seurata, miten kaupunki edistyy ilmastotoimiensa toteutuksessa ja tässä tapauksessa erityisesti ruokahävikin vähentämisessä.

Hävikkiruoan lahjoittaminen on kestävää kehitystä sen kaikilla osa-alueilla: ekologisella, sosiaalisella ja taloudellisella. Ruoan ilmastovaikutukset kertyvät ruoan koko elinkaaren ajalta: alkutuotannossa maatilalla, elintarviketeollisuudessa, kaupassa, ravintoloissa, kuljetuksissa, ostosmatkoissa ja ruoan valmistuksessa ja säilytyksessä sekä ruokajätteestä. Tarjoiluhävikin lahjoittaminen ruoka-apuun vähentää biojätteen kompostoinnin päästöjä.

[9] https://ilmastovahti.espoo.fi/actions/a2a9a

Sosiaaliseen kestävyyteen liittyen Manna-Avun toimintasuunnitelmassa vuodelle 2025 oli tavoitteena ottaa huomioon erityisesti lapsiperheköyhyys ja suunnitelmissa oli kohdistaa ruoka-apua erityisesti lapsiperheiden tarpeisiin. Manna-Apu oli ollut mukana suunnittelemassa yhdessä Espoon seurakuntien ja ruoka-aputoimijoiden yhteistyössä kaavailemaa diakoniataloa. Tässä talossa toteutettava ruoka-apu kohdistuu nimenomaan lapsiperheiden tarpeisiin ja siinä on ajatuksena hyödyntää koulujen hävikkiruokaa yhteisöruokailuiden ja ruokajaon tarpeisiin.

Kokeilun kuvaus:

Valmistelu
Pilotti alkoi 16.5.2025 yhteistyöpalaverilla, johon osallistuivat Manna-Avun, Palmian, Espoon ruokapalveluiden[10] sekä Food waste ecosystem – hankkeen[11] edustajat. Suunnittelukokouksessa todettiin, että Manna-apu noudattaa Palmian kanssa samaa toimintamallia kuin aiemmassa pilotissa (ks. elintarviketurvallisuus) ja että Palmia päivittää omavalvontasuunnitelmansa tältä osin, miettii lahjoittavat kohteet ja astiat sekä palaa asiaan. Toisessa suunnittelukokouksessa 12.8. päätettiin aloittaa kokeilu 2.9. ja jatkaa sitä marraskuun loppuun. Sovittiin myös, että pidetään kokeilun väliarviointikokous 21.10. Kokeilu käynnistyi suunnitellun aikataulun mukaan Palmian vahvistettua pari päivää toisen kokouksen jälkeen lahjoittavat toimipisteet, niiden yhteystiedot ja kulkukäytännöt. Ennen toteutuksen aloitusta Palmia teki astiakartoitusta ja -hankintoja sekä järjesti lahjoittaville keittiöille perehdytyksen toimintaan.

Toteutus
Kokeilun käytännön toteutus alkoi syyskuun alussa niin, että yhteensä kolmesta koulusta haettiin jäähdytettyä kouluruokaa neljänä päivänä viikossa. Kouluilla on lahjoitettava ruoka pakattuna valmiiksi ja sen voi tulla noutamaan aamulla, henkilöstö on paikalla klo 7.00 alkaen. Edellisenä päivänä ilmoitetaan WhatsApp -ryhmään, onko jäänyt lahjoitettavaa ruokaa yli, mitä ja kuinka paljon. Astioina käytettiin Palmian teräksisiä GN-astioita, muovisia 5 kg:n astioita ja dynoja.

Mannatalolla käy 900 ruoka-avun asiakasta viikossa: yhdestä perheestä voi käydä yksi henkilö kerran viikossa ja asiakkaille jaetaan ulkona teltassa pääasiassa kaupoista saatua hävikkiä. Kauppojen hävikistä kasataan valmiiksi ostoskorit, joista kävijä poimii haluamansa tuotteet. Tarjoiluhävikkiä saa ottaa lisäksi yhden rasian mukaan.

Päiväkeskus Illusia otti kesäkuussa Manna-apuun yhteyttä, että heillä on budjetti 40:lle kävijälle päivässä, mutta kävijöitä on 80: niinpä Manna-avusta on alettu toimittaa pakastettua linjastohävikkiä ja viety pakastin sinne. Espooseen on myös avattu

[10] https://www.espoo.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/ruokapalvelut
[11] https://hevinnovations.fi/food-waste-ecosystem/

Diakoniatalo: Manna-apu on kerännyt pienen varaston muuta kuin ruokaa (hygieniatuotteita, penaaleja, kodin tavaroita jne) ja on laittanut kirkon marraskuun lehteen mainoksen, että jos perheillä on tiukkaa, voi tulla hakemaan pakastettua kouluruokaa. Mannatalossa käy myös eri asiantuntijoita puhumassa eri aiheista (mm. MLL, seurakunnan lapsityö) ja samassa yhteydessä tarjotaan tarjoiluhävikkiä lapsiperheille, sillä Espoo panostaa nyt erityisesti lapsiperheköyhyyden vähentämiseen.

Tulokset:

Eniten on jäänyt kasvis- ja keittoruokia sekä joskus uusien reseptien mukaisia ruokia. Tarjoiluhävikkiä on lahjoitettu Palmian Espoon kohteista noin 5 kg per toimipiste päivässä eli yhteensä noin 15 kg päivässä, kun lahjoittavia toimipisteitä on pilotissa mukana kolme. Ruokaa on lahjoitettu tiistaista perjantaihin.

Kouluruokamäärää on tilastoitu Manna-Avussa syksystä 2024 lähtien. Koska lahjoituksen saatua tarjoiluhävikkiä ei tilastoida lahjoittajakohtaisesti, ei ole mahdollista saada pelkästään Palmian lahjoittamia määriä. Mukana luvuissa ovat siis myös Espoo Cateringin, Sodexon, Laurean (Bar Laurea) sekä satunnaisesti Opinmäen kampuksen lahjoittamat hävikkiruoat. (Nämä eivät olleet varsinaisia tähän pilottiin osallistuvia lahjoittajia.)

Syyskuussa kouluista tullutta hävikkiä jaettiin 2125,4 kg, lokakuussa 1560,5 kg ja marraskuussa 1898,5 kg. Yhteensä Manna-avulle lahjoitettiin siis kokeilun aikana syys-marraskuussa 5 584kg tarjoiluhävikkiä.

Kokeilu sujui erinomaisesti ja osapuolet antoivat yleisarvosanaksi kokeilulle 5/5. Hyvinä puolina ja kokeilun parhaana antina mainittiin Palmian puolelta se, että ruoka menee tarpeeseen eikä biojätteeseen. Lahjoittaja piti kokeilun parhaana antina tärkeässä asiassa mukana oloa ja sitä, että ruoka menee todelliseen tarpeeseen biojäteastian sijaan, mistä on tullut hyvää mieltä kaikille. Palmialle lahjoittaminen on ollut helppoa, toimivaa ja selkeää. Lisäksi lahjoittaja kokee, että hävikki on myös noussut linjastohävikin lahjoittamisen kautta näkyvämmin esiin eikä lahjoittaminen ole lisännyt hävikkiä, mikä on hyvä asia.

Kokeilun parhaaksi anniksi Manna-avussa koettiin se, että ruoka-apuun on saatu lisää jaettavaa. Espoossa on jopa huomattu kaupoista varastelun vähentyneen tarjoiluhävikin ansiosta. Todettiin myös, että kaupoista saadun hävikin yhä vähentyessä painopiste tulee siirtymään tarjoiluhävikin jakamiseen ruoka-avussa.

Päiväkeskus Espoon Illusiasta saatiin myös palautetta: ”Manna-avun toimittama kouluruoka on ollut äärimmäisen tärkeää päiväkeskuksen kävijöille. Se parantaa lähes sadan heikossa asemassa olevan ravitsemustasoa huomattavasti, ja päivittäin tulee

kysymyksiä, koska saadaan taas ruokaa. On ilo olla mukana jakamassa hyvää sinne missä tarve on suurin, kiitos sen mahdollistamisesta.”

Opit ja jatkokehitys:

Kehitettävää on vastaanottajan puolelta syntyvien kustannusten rahoittamisessa: polttoaineet, kylmälaitteet, työvoima sekä hävikin kuljetus ja pakkaaminen aiheuttavat Manna-avulle kuluja. Näiden kattamista selvitellään parhaillaan. Lisäksi kokeilun väliarvioinnissa esille nousivat seuraavat kehittämistoiveet: Manna-apu toivoo päivän päätteeksi viestiä, onko ruokaa tulossa ja tietoa etukäteen myös siitä, onko ruoka pakastettua vai tuoretta. Manna-avun mukaan tuoteselosteet ovat kulkeneet hyvin ruokien mukana teipattuina ämpäreihin: jos tulee ruokalistan ohi ns. yllätysruokaa, niin toiveena olisi saada tuoteselosteet mukaan niihinkin.

Kouluruoka on Manna-Avun asiakkaiden keskuudessa ollut toivottu lisä ruokakorissa. Manna-avulla on juuri valmistunut asiakaskysely, jonka mukaan 213:sta vastaajasta 63% oli vastaanottanut kouluruokaa. 65% heistä ottaisi vastaan mielellään enemmänkin kouluruokaa ja 62% mielestä kouluruoan laatu oli ollut hyvää (täysin samaa mieltä vastanneiden osuudet).

Toimintaa jatketaan joulukuusta 2025 eteenpäin osana Palmian lahjoittavien toimipisteiden ja Manna-Avun perustoimintaa. Uusiin toimipisteisiin kokeilua ei olla laajentamassa, sillä Manna-avun kapasiteetti ottaa vastaan kouluruokaa on rajallinen.

Yhteyshenkilöt:

Marianne Maxwell, toiminnanjohtaja, Manna-apu ry,
marianne.maxwell@mannatalo.fi

Riitta Rahikainen, aluepäällikkö, Palmia, riitta.rahikainen@palmia.fi

Minna-Leena Ahola, ruokapalvelujohtaja, Espoon kaupunki,
minna.l.ahola@espoo.fi